

Statens vegvesen
Vegdirektoratet
Postboks 8142 Dep
0033 Oslo

Tullingsgate 2
Postboks 277 Oslo Sentrum
NO-0103 Oslo, Norway

Tlf: +47 22 40 40 40
hovedkontor@tryggtrafikk.no
www.tryggtrafikk.no

Referanse:

19/020 -mk

26..4.2019

Høringsinnspill – forslag endringer i førerkortforskriften og trafikkopplæringsforskriften

Vi viser til høring datert 7.3.2019 vedr. ovennevnte.

Trygg Trafikks uttalelse er avgrenset til forslaget om å heve aldersgrensen for krav til fornyelse av førerkort med helseattest i lette førerkortklasser fra 75 til 80 år. Forslaget er et svar på et oppdrag fra Samferdselsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet om å utrede ordninger som kan erstatte dagens ordning med krav til helseattest for personer som har fylt 75 år. Det skal i særlig grad vurderes ordninger som innebærer en forenkling for førerkortinnhavere og myndigheter, samtidig som at trafikksikkerheten ivaretas.

Trygg Trafikk vil innledningsvis vise til at regjeringen har forpliktet seg til å arbeide for nullvisjonen og etappemålet om å redusere antallet mennesker som omkommer og blir hardt skadet i veitrafikken til maksimalt 350 i 2030, jf. Nasjonal transportplan 2018-2029. Dette innebærer omlag en halvering fra dagens nivå, noe som vil kreve økt innsats på flere områder.

Vi vil derfor på generelt grunnlag uttrykke en økende bekymring for det politiske fokuset på økt individuell frihet i trafikken, fordi det bidrar til å gjøre arbeidet med å nå de nasjonale trafikksikkerhetsmålene mer krevende. Vi viser til føringene om restriktiv bruk av streknings-ATK, utredninger av høyere fartsgrenser, beslutningen om å ikke innføre alderskrav til bruk av små elektriske kjøretøy og forslaget om å senke alderskrav til mopedbil (inkl. ATV/UTV) fra 18 til 16 år mv.

Etter vårt syn er trafikken en risikofylt arena, som krever streng regulering slik at vi «tar ut» førere som setter seg selv, og ikke minst medtrafikanter i fare. Det sentrale spørsmålet blir dermed om forslaget om å heve aldersgrense for krav til helseattest vil svekke trafikksikkerheten eller ikke.

Trygg Trafikk legger til grunn:

- Vi ønsker ikke å stigmatisere eldre førere. Alder i seg selv har ingen betydning for evnen til å kjøre bil. Det handler om helse.
- Ressursene må utnyttes best mulig. Unødig bruk av fastlegens og trafikkstasjonens tid kan utnyttes til viktigere formål.
- Digitalisering av helseopplysningene kan forenkle prosessen ved at det ikke er nødvendig med personlig fremmøte hos trafikkstasjonen ved fornying av førerkortet.

Helsekravene er viktig, men ikke nok

Førere av motorkjøretøy har, i henhold til vegtrafikklovgivningen, selv et ansvar for å oppfylle helsekravene til førerretten. De som har en sykdom eller tilstand som kan virke inn på kjøreevnen, må i tillegg få helseattest fra lege. I 2016 ble helsekravene til førerretten tydeliggjort, noe Trygg Trafikk stilte seg positiv til. Kravene er godt forankret i det medisinske fagmiljøet og involverer kunnskap om helsetilstand og forutsetninger for å føre motorvogn.

Helsekravene til førerretten er viktige, men ikke nok til å fange opp førere som utgjør en risiko i trafikken. Noen sentrale problemstillinger er:

- Hvordan identifisere og fange opp førere som har en ikke-oppdaget eller ikke-erkjent sykdom eller svekkelse som kan være farlig for trafiksikkerheten hvis de selv ikke oppsøker lege? En del av disse vil sannsynligvis selv slutte å kjøre bil, men hva med de som ikke tar denne beslutningen?
- Hvordan sikre at de få, men farlige førerne blir plukket ut av systemet i tide før de eventuelt blir innblandet i ulykker. Dette er førere som ofte ikke blir avdekket før atferden er så avvikende at politiet griper inn, som for eksempel ved kjøring i motgående kjøreretning, ustabil kurs og alvorlige vikepliktsbrudd.
- Er det riktig å legge alt ansvaret på de pårørende for få vedkommende til å gå til legen? Førerkort og bilkjøring er et følsomt tema som kan være vanskelig å ta opp med familiemedlemmer. Dette kan sette de pårørende i en vanskelig situasjon, spesielt hvis vedkommende ikke selv kan eller vil erkjenne at han/hun ikke lenger kjører på en sikker måte.

Funnene har klare begrensninger

Av praktiske årsaker og ut fra medisinsk vurdering i forhold til når risikoen for visse sykdommer øker, har samfunnet til nå valgt å ta noe mer ansvar ved å pålegge de som er over 75 år jevnlig helseundersøkelser for å kunne fornye førerkortet. Gjennom dette får fastlegen også en legitimitet til også å ta opp førerkortrelaterte spørsmål når pasientene

kommer til ordinære undersøkelser eller for å få behandling for sine helseplager og sykdommer.

Veg- og helsemyndighetene har som grunnlag for forslaget om å heve aldersgrensen foretatt en grundig gjennomgang av relevant forskning, jf. rapporten «*Alternative ordninger til krav om helseattest for bilførere over 75 år*». Konklusjonen er at det ikke kan dokumenteres at aldersgruppen 75-80 år har høyere ulykkesrisiko enn den øvrige befolkningen eller at dagens ordning med obligatorisk helseundersøkelse fra 75 år har positiv effekt på trafikksikkerheten. Det vises til den positive ulykkesutviklingen i Norge de senere tiår og generelt sett bedre helse i den eldre befolkningen.

Trygg Trafikk har ingen grunn til å reise tvil om disse funnene, og går dermed ikke imot forslaget om å heve aldersgrensen for krav til fornyelse av førerkort i lette klasser med helseattest fra 75 til 80 år. Vi vil imidlertid understreke at studiene det vises til, ikke belyser hele problemområdet, noe som også påpekes i rapporten. For eksempel omfatter ulykkesstatistikken og beregnet ulykkesrisiko ved ulike sykdommer og aldersgrupper *ikke* bilførere som av ulike grunner har sluttet å kjøre bil, enten det skyldes at de ikke har fått helseattest ved fornyelse av førerkortet, eller at førerkortet har blitt inndratt eller at de selv har valgt å slutte å kjøre bil. Dermed vet vi heller ikke om/i hvilken grad gjeldende ordning faktisk har bidratt til en «skremseffekt» eller sikkerhetskultur som igjen kan forklare at det ikke kan påvises økt ulykkesrisiko i denne aldersgruppen.

I forslaget vises det også til erfaringer fra våre naboland, Sverige og Danmark. Sverige har ikke evaluert sin ordning, men vi kjenner til at det er igangsatt en studie hos VTI som skal se på dagens ordning i forhold til betydningen for trafikksikkerhet. I Sverige er man spesielt bekymret for at svært mange eldre med svekket helse ikke har fått tilbakekalt førerretten. I Danmark er fjerning av obligatorisk helseundersøkelse av nyere dato og de mangler foreløpig erfaringer som gjør det mulig å sammenlikne en før- og etter-situasjon.

Viktig å videreføre ordningen med obligatorisk helseattest

Det sentrale for Trygg Trafikk er derfor å beholde ordningen med obligatorisk helseundersøkelse og helseattest for fornyelse av førerkortet videreføres, selv om aldersgrensen heves til 80 år. Vi viser i den sammenheng til helseforskningen som påviser en markant økt forekomst av helseplager og sykdommer, med tilhørende økt legemiddelbruk, fra fylte 80. Slike forhold påvirker kjøreevnen, noe som også bekreftes i ulykkesstatistikken som viser «knekk» (økning) fra 80 år.

Forsker Rune Elvik fra Transportøkonomisk institutt har til «Samferdsel» uttalt at: «*I 1992 hadde førere over 65 år 70 prosent høyere personskaderisiko i trafikken enn førere under 65 år. I 2014 var denne forskjellen redusert til knapt 4 prosent. Dette gjelder alle førere over 65*

år. Gjør man en finere inndeling i aldersgrupper, viser det seg at de aller eldste førerne fortsatt har høyere risiko enn andre førere.»

Fra et trafiksikkerhetsperspektiv er det derfor viktig å ha en ordning som avdekker høyrisikoførerne knyttet til helse relaterte svekkelser og medisinbruk. Ordningen med obligatorisk helseattest hos fastlegen er et viktig «stopp-punkt» for slike vurderinger. Dette blir desto viktigere når vi forventer flere eldre førere over 80 år, samtidig som det anslås at ca. 20 prosent av eldre over 80 år har demenssykdom.

Hvilke typer vurderinger som skal tas må baseres på helsefaglig kompetanse. Mange av dagens standardiserte prøver bygger på medisinsk konsensus gjennom mange år og er sannsynligvis nødvendige for å avdekke for eksempel kognitive svekkelser. Vurderingsprøven ved trafikkstasjonene skal kun brukes i tvilstilfeller og er dermed et supplement til dagens obligatoriske helseundersøkelse.

Trygg Trafikk vil imidlertid argumentere sterkt mot å avvike ordningen og erstatte den med egenerklæring, noe som jo er også et alternativ til diskusjon. Etter vårt syn er den enkelte, pårørende, eller for den saks skyld politiet, ikke sikre kilder og påvirkere i slike forhold. Spesialisthelsetjenesten er svært egnet til å avdekke risikofremmende helsetilstander, men som regel bare innenfor ett område av gangen. I mange tilfeller er det flere lidelser og flere typer medisiner til sammen som gjør en fører uegnet.

Konklusjon

Trygg Trafikk går ikke imot forslaget om å heve aldersgrensen for krav til fornyelse av førerkort i lette klasser med helseattest fra 75 til 80 år. Det sentrale for oss er å beholde ordningen med obligatorisk helseundersøkelse og helseattest, fordi det innebærer et viktig «stopp-punkt» for vurdering av førerretten. For selv om det ikke er alder i seg selv, men helsen, som må være avgjørende for førerretten, så kan vi ikke undervurdere det faktum at det finnes en sterk sammenheng mellom alder og helseplager/sykdom/legemiddelbruk som påvirker kjøreevnen og øker ulykkesrisikoen, spesielt etter 80 år. Å overlate dette ansvaret til den enkelte eller pårørende, vil være et stort skritt tilbake i nullvisjonsarbeidet.

Med vennlig hilsen

Trygg Trafikk

Tori Grytli
Fagsjef

Bård Morten Johansen
Seniorrådgiver fag